

MOTIVUL LITERAR AL HANULUI

-Studiu-

Prof. Gligă Ramona
Școala Gimnazială Podari, județul Dolj

În literatura română, imaginea hanului, ca spațiu al desfășurării acțiunii, apare în operele mai multor scriitori. În studiul de față voi face o prezentare a hanului, așa cum apare în nuvelele „Moara cu noroc” de Ioan Slavici, „La hanul lui Mânjoală” de I. L. Caragiale și în volumul de povestiri „Hanu Ancuței” de Mihail Sadoveanu.

Nuvela „Moara cu noroc” de Ioan Slavici a fost publicată în 1880 și inclusă apoi în volumul „Novele din popor” (1881). Autorul plasează acțiunea operei la Moara cu noroc, o cârciumă cu o plasare geografică semnificativă: „De la Ineu drumul de țară o ia printre păduri și peste țarini lăsând la dreapta și la stânga satele așezate prin colțurile văilor. Timp de un ceas și jumătate drumul e bun; vine apoi un pripor, pe care îl urci, și după ce ai coborât iar în vale, trebuie să faci popas, să adapi calul ori vita din jug și să le mai lași timp de răsuflare, fiindcă drumul a fost cam greu, iar mai departe locurile sunt rele. Aici în vale e Moara cu noroc.”

Moara își pierduse funcționalitatea și, în timp, se transformase în loc de popas pentru drumeți: „Și fiindcă aici se opresc toți drumeții, încetul cu încetul s-a făcut bătătură înaintea morii, și oarecum pe nesimțite moara a încetat a mai măcina [...] iar moara a rămas părăsită, cu lopețile rupte și cu acoperământul ciuruit de vremurile ce trecuseră peste dânsul.” Aici, la cârciumă, se mută Ghiță cu familia sa: soția, doi copii și soacra. Ghiță, un cizmar sărac, renunță la viața liniștită, dar marcată de lipsuri materiale, și arendează cârciuma cu scopul de a-și schimba condiția socială prin acumularea unor venituri substanțiale.

Încă de la începutul operei, autorul face observația importantă privind poziția strategică a hanului: „Aici în vale e Moara cu noroc. Ori din care parte ar veni, drumețul se bucură când o zărește din culmea dealului pleșuv[...].”

Viața personajelor curge lin în acest nou loc, soacra se bucură de hărnicia ginerelei: „ - E Ghiță, ginere-meu, grăi bătrâna, și, mulțumită lui Dumnezeu, ne merge bine de când suntem aici.” Cârciumarul este mulțumit de câștigul făcut pe parcursul fiecărei săptămâni, dar liniștea familiei va fi tulburată de apariția lui Lică.

Setea de îmbogățire va avea consecințe nefaste asupra împătimitilor. Cârciuma este locul în care Ghiță își îndeplinește un vis, dar și locul în care își pierde liniștea sub influența lui Lică. Finalul nuvelei are rol moralizator: toți cei robiți de păcat sfârșesc tragic, iar hanul, ca loc al acestuia, este mistuit de flăcări: „Luni pe la prânz, focul era stins cu desăvârșire și zidurile afumate stăteau părăsite, privind cu tristețe la ziua senină și înveselitoare. Din toate celelalte nu se alesese decât praful și cenușa [...].”

Atmosfera în care ne poartă nuvela „La hanul lui Mânjoală” este românească patriarhală: „Un sfert de ceas până la hanul lui Mânjoală...de-acolo, până-n Popeștii de sus, o poștie: în buiestru potrivit, un ceas și jumătate...” Conul Fănică pleacă spre casa viitorului socru făcând un calcul simplu al timpului de care ar avea nevoie pentru a ajunge la destinație: „Care va să zică, un sfert și cu trei, un ceas, și până-n Popești unul și jumătate, fac doua și jumătate... Acu sunt șapte trecute: ăl mai târziu până la zece, sunt la pocovnicu Iordache... Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfârșit!... de așteptat, mă așteaptă...”

Călătorul este atras însă de lumină, „lumină multă la hanul lui Mânjoală.” Miezul nuvelei îl constituie miraculosul, evenimentele se petrec în același spațiu, cel al hanului drept loc al răscrucilor și al tainei: „Până să-mi treacă toate astea prin minte, am sosit. O sumă de cară poposesc în curtea hanului; unele duc la vale cherestea, altele porumb la deal. E o seară aspră de toamnă. Chirigiii se-ncălzesc pe lângă focuri... de aceea se vedea atâta lumină de departe. Un

argat îmi ia calul în primire să-i dea grăunțe la grajd. Intru în cârciumă, unde fac refenea oameni mulți, pe când doi țigani somnoroși, unul cu lăuta și altul cu cobza, țârlăie într-un colț oltenește.”

S-ar părea că la hanul lui Mânjoală toate se petrec normal, că nu apare nimic deosebit. Coconul Fănică este întâmpinat de cocoana Marghioala. Camera, în care aceasta îl primește, este locul tainei și al misterului: „Multe odăi curate și odihnite am văzut în viața mea, dar ca odaia aceea... [...] Am vrut să mă așez la masă și, după obiceiul apucat din copilărie, m-am întors să văz încotro e răsăritul să mă-nchin. M-am uitat cu băgare de seamă de jur împrejur pe toți pereții - nici o icoană. Zice cocoana Marghioala: – Ce te uiți? Zic: – Icoanele... Unde le ții? Zice:– Dă-le focului de icoane! d-abia prălesc cari și păduchi de lemn...”

Astfel, popasul la han se dovedește a fi cu totul deosebit. Momentul continuării drumului, deci al părăsirii hanului, constituie prilejul declanșării altor acțiuni fantastice. Fănică rătăcește vreo patru ceasuri în jurul locului de unde pornise, revenind, în cele din urmă, tot la han, ca spațiu capcană în care a intrat: „Dar noroc! cum am ciocănit, m-a și auzit. Jupâneasa bătrână a alergat să-mi deschiză...”

Sfârșitul operei seamănă cu cel al nuvelei lui Slavici: un foc mistuie hanul până-n pământ, îngropând-o pe cocoana Marghioala sub un morman de jărat. Astfel, Caragiale pune capăt faptelor diavolești ale Marghioalei făcând să dispară și spațiul desfășurării acestora.

Mihail Sadoveanu a publicat volumul „Hanu Ancuței” în 1928, volum ce cuprinde nouă povestiri relatate de naratori diferiți, veniți la han „într-o toamnă aurie”.

În povestirea „Iapa lui Vodă” se înfățișează imaginea legendară a hanului: „Trebuie să știți dumneavoastră ca hanul acela al Ancuței nu era han – era cetate. Avea niște ziduri groase de ici până acolo, și niște porți ferecate cum n-am văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților...”

Hanul pare a avea o existență infinită, cele două Ancuțe îi asigură continuitatea: „Iar Ancuța cea tânără, tot ca mă-sa de sprâncenată și de vicleană, umbla ca un spiriduș încolo și-ncoace, rumână la obraji, cu catrința-n brâu și cu mânecile suflecate: împărțea vin și mâncări, răsete și vorbe bune.”

În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* G. Călinescu subliniază că: „*Hanu-Ancuței* este capodopera idilicului jovial și a subtilității barbare.[...] Esențială este starea de fericire materială înfăptuită de oaspeți. Ei trăiesc la modul Canaanului, ospătând numai cu carne friptă și bând vin după o rânduială cerând inițiere.”

La Hanu Ancuței se spun povești: Ioniță comisul cere permisiune de a rememora o poveste din vremea lui Mihai Vodă Sturza, petrecută tot aici, la han: „- Și mai ales din vremea tinereților mele...răspunse răzășul serios. Pe vremea aceea, tot în acesta loc ne aflam, în preajma focurilor și a carelor cu must, cu alți oameni care acum-s oale și ulcele; și-n jurul nostru umbla Ancuța cealaltă, mama acesteia, care și ea s-a dus într-o lume mai puțin veselă. În vremea aceea stam eu năcăjit foarte, într-o zi, în ușa hanului, cu oala în mâna stângă și cu frâul iepei în dreapta...”

Spațiul hanului devine unul mitic, timpul trecut și cel prezent se contopesc, poveștile parcă s-au mai spus. Ancuța a auzit povestirea orbului de la mama sa: „- Am ascultat și de la mama întâmplarea asta. Întoarce-te spre mine. Poate dumneata, uncheșule, vei fi fiind unul Constandin, despre care am auzit pe maică-mea spunând că s-ar fi rătăcit prin lume” (*Orb sărac*).

Călătorii sosiți la han spun povești auzite sau trăite. Elemente fabuloase apar la tot pasul: „- Când am văzut întâi balaurul...grăi cu liniște moș Leonte. Eram așa, flăcău trecut de douăzeci ce ani, și părintele meu mă învăța meșteșugul lui, căci și el a fost zodier și vraci care nu se mai află pe lume. Și pe după Sântilie, stând cu el la târlă pe dealul Bolândarilor, îmi arăta ziua buruienile și rădăcinile pământului, iar noaptea stelele cerului. Atunci am văzut întâi balaurul.” (*Balaurul*).

„Terestru nu ca oponent al înaltului, spațiul hanului său e unul al redușiei lumii la experiențe capitale; cu alți termeni, personajele figurând temporalul se referă cu liniște, adică înțelept, la norme eterne [...] Spațiu al focului, adică al vieții curente, și al cenușii, adică al vieții

intrate în amintire, *Hanu-Ancuței* e înainte de toate un pretext de relatări, adică de anecdotă.” observa Constantin Ciopraga în lucrarea „Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare.”

Ioan Slavici, I. L. Caragiale și Mihail Sadoveanu valorifică în mod diferit spațiul hanului. Astfel, Moara cu noroc se dovedește un han fără noroc pentru cei stăpâniți de patima îmbogățirii, hanul lui Mânjoală este un spațiu în care se manifestă forțele malefice invocate de cocoana Marghioala, iar Hanu Ancuței apare drept locul petrecerilor, al belșugului și al plăcerii de a povesti.

Bibliografie:

Sadoveanu, Mihail, *Țara de dincolo de negură. Hanu Ancuței*, Editura Art, București, 2011;

Ciopraga, Constantin, *Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare*, Editura Academiei Române, București, 2006

https://ro.wikisource.org/wiki/Moara_cu_noroc

https://ro.wikisource.org/wiki/La_hanul_lui_Mânjoală